

Hägg, Gustaf (1867-1925)

Svensk organist, pedagog och tonsättare

Gustaf Wilhelm Petersson föddes på Gotland och hade dubbelt musikaliskt påbrå. Fadern var orgelbyggare och musiker, och modern tillhörde musikersläkten Hägg, vars mest kände medlem skulle bli Jacob Adolf Hägg. Gustaf och den 17 år äldre Jacob Adolf var kusiner. Gustaf tog efternamnet Hägg efter sin mor.

Efter två års studier i orgelspel vid Kungl. Musikkonservatoriet tog Gustaf Hägg organistexamen 1886. Tre år senare blev han klar med Kyrkosångar- och musiklärarexamen. Han hann också med två års studier för Joseph Dente i komposition, kontrapunkt och instrumentation innan han 1891 anställdes som organist i Klara kyrka, först som tillförordnad och sedan som ordinarie 1893. Han blev snart en av landets ledande orgelspelare och lärde under resor i Frankrike känna de framstående orgelmästarna Widor och Guilmant. Han började även en betydande pedagogisk verksamhet som lärare vid Musikkonservatoriet, i harmonilära 1904, som orgellärare 1908 och som professor i orgel 1915.

Under 1890-talet komponerade han flera orgelverk och sånger. Då tillkommer även pianotriön i g-moll, en orkestersymfoni i D-dur och en pianosonat i d-moll. Under åren 1897-1900 uppbar han statens tonsättarstipendium. Men Gustaf Hägg hade många uppdrag, som organist, pedagog, orgelsakkunnig vid orgelbyggen, och flera förtroendeuppdrag för Musikaliska Akademien. Det blev därför inte så mycket tid över för komponerandet. Dock efterlämnade han ett hundratal verk., bl.a. en symfoni, orgelverk, pianoverk, sånger och körverk. Bland kammarmusikverken finns utöver pianotriön en stråkkvartett, en stråksextett, båda från 1890 och ett antal mindre verk.

Trio för violin, cello och piano g-moll op. 15

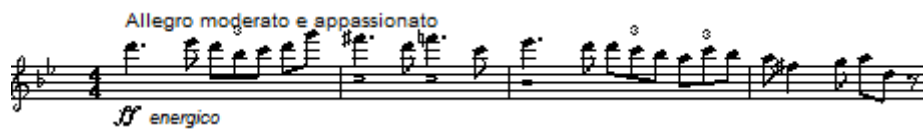
1 Allegro moderato e appassionato 2 Andante – Poco agitato
3 Scherzo: Allegro vivace – Trio: Meno mosso 4 Allegro con fuoco
1896

H:s kanske bästa verk är pianotriön i g-moll från 1896, som blev mycket uppskattad vid ett flertal framföranden i Sverige och utlandet. Den är ett Sturm-und-Drangverk, präglad av ett mustigt patetiskt uttryck och en kantabel sötma på ett sätt som nästan erinrar om Rachmaninovs musik.¹

Som framgår av citatet ovan rymmer Häggs trior många vackra melodier. De hamnar sällan nära det alltför insmickrande och tonsättaren röjer onekligen en fallenhet för att skapa anslående melodier. Om man i förstone kan tycka att pianot dominerar i stämningen och att stråkarna sällan utsätts för några utmaningar, glöms detta snart inför förnyade avlyssningar. Pianotriön tål helt enkelt att lyssnas på upprepade gånger vilket inte alltid gäller för verk av mindre kända tonsättare som skriver i romantisk stil.

¹ Gustaf W P:son Hägg, <http://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/13978>, Svenskt biografiskt lexikon (art av Finn Rosengren), hämtad 2016-04-13.

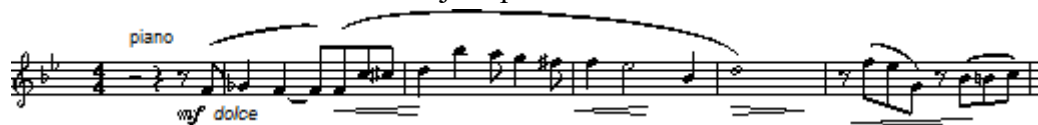
Första satsens kraftfulla huvudtema presenteras omedelbart i pianot. Det karakteriseras av punkteringar och trioler:

När temat upprepas i stråkarna får takt 3 och 4 ett något annorlunda utseende liksom de 4 kommande:

Ett överledningsavsnitt som börjar i pianot och avslutas i diminuendo bereder väg för sidotemat i B-dur. Även detta börjar i pianot:

Expositionen (83 takter) ska repriseras. Den enda kända inspelningen² avstår från repriserna och reducerar därmed 1:a satsens längd med ca 4 minuter till ca 10 minuter.

Den relativt sett korta genomföringen (30 takter) utvecklar motiv ur framför allt huvudtemat, även om glimtar av sidotemat också framträder.

Återtagningen är obetydligt kortare än expositionen. Sidotemat går nu i G-dur. Den slutar med några modulerande och avstannande takter på sidotemat, *Meno mosso*, som leder till en *Allegro*-coda i g-moll. Den bygger på huvudtemat.

Den långsamma mellansatsen växlar mellan *Andante*- och *Poco agitato*-avsnitt i formmönstret ABABA.

Alla A-avsnitten går i Ess-dur. Cellon har anförtrots de första 8 takterna av det 16-taktiga temat:

Ytterligare ett skönt tema tas upp av pianot:

Första B går i b-moll. Den sorgsna melodin inleds i violinen.

I andra A inleds första temat i pianot medan stråkarna spelar det ljuva andra temat.

Andra B går i giss-moll och temat inleds nu i pianot till stråkarnas tremolon.

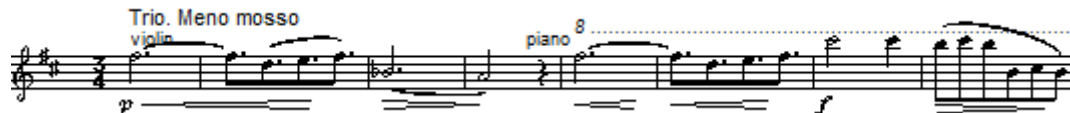
I sista A, som är förkortat och avstår från det andra temat, bjuder Hägg på ännu en ny stämföring. Temat spelas unisont i stråkarna till pianots arpeggioackompanjemang. Den ca 8 minuter långa satsen slutar som den började med cellon som spelar de första takterna av huvudtemat.

² inspelning av Sveriges Radio: Örebrotrion: Albena Zaharieva, pno, Karel Sneberger, vn, Leif Berry, vc

Tredje satsen har sedvanlig scherzoform med två scherzo-avsnitt, som inramar en trio. De två scherzodelarna går i G-dur. Med undantag av den första pizzicatotonen presenteras det lättsamma scherzotemat i pianot. Det har karaktären av en valsmelodi:

I Trion i D-dur dämpas tempot något:

Scherzodelen återkommer något förkortad (utan repriser). Även denna sats tar ca 8 minuter att spela. Trots all sin älskvärdhet är detta en sats som skulle ha vunnit på att kortas till hälften.

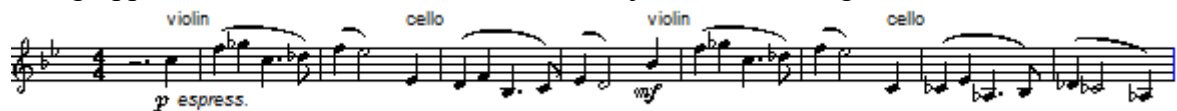
Finalen, *Allegro con fuoco*, har sonatform och är stort upplagd. Vi ser i huvudtemats uppbyggnad likheten med första satsens punkteringar och trioler. Temat presenteras unisont i stråkarna:

Temat utvecklas omedelbart i pianot. Ett tema av annorlunda slag tas så småningom upp i violinen. Det fungerar som överledning:

Sidogruppen inleds i B-dur. Det första temat börjar med en dialog i stråkarna:

Det andra sidotemat inledande 8 takter spelas i cellon.

Slutgruppen består av fallande 8-delsfraser i stråkarna som besvaras med arpeggion i pianot. Genomföringen som börjar med utveckling av 1:a sidotemat behandlar motiv från huvud- och sidogruppen.

Återtagningen, något förkortad, innehåller alla ovanstående fyra teman. Sidogruppen börjar i E-dur men övergår i G-dur, som blir tonarten satsen ut. Codan är byggd på motiv från olika teman, bl.a. inleds den med samma rytm som finns i 1:a sidotematets första takt och 2:a sidotematets andra takt. Slutet kretsar kring huvudtemats första takt.

Häggs första orgelverk var ett preludium och fuga, som aldrig trycktes och nu har förkommit. Med tanke på detta förstlingsopus, kan det tyckas märkligt att Häggs verk i övrigt oftast inte är särskilt polyfont anlagda. Detta märks också i pianotrio. Här har Hägg i stället koncentrerat sig på det harmoniskt välljudande. Verket är väl värt att införlivas i pianotrioensemblernas repertoar.